

Altjóða kvinnudagurinn

8. mars fyllir 62 ár

Hóast Sameindu Tjóðirnar í 1975 gjördu av, at 8. mars skal verða altjóða kvinnudagur, so er hetta kortini ikki nakað nýtt, tí longu í 1922 varð avgjört at gera henda dagin — 8. mars — til altjóða kvinnudag. Vit prenta her ein fyrilestur, sum Malan Johannesen hevur hildið um upprunan til kvinnudagin.

Í 1975 hendi tað, at Sameindu Tjóðirnar (ST) velsignaðu 8. mars sum altjóða kvinnudag — hetta var í samband við Kvinnuráðið, og havi eg frætt, at nógv halda at 8. mars fyrst og fremst er nakað, sum ST hevur funnið uppá. Hetta hevur onki uppá seg — sum nú skal verða sagt frá, so var tað altjóða sosialistiska kvinnurørslan sum fekk hesa traditið í lag, av fyrstan tíð, og verður vónandi tann parturin av søgu 8. mars ongantíð gloymdur.

Frá 1922 var 8. mars fastur altjóða kvinnudagur.

Fyrsta uppskotið til ein slíkan dag kom frá Clara Zetkin (sí aftanfyrri) á øðru altjóða kvinnuráðstevnu í 1910.

Stevnan var hildin í Keypmannahavn 26.-27. august í samband við ráðstevnuna hjá øðru Sosialistisku Internationaluni. (Sosialistiskir flokkar um altan heim vóru skipaðir í eitt altjóða felag ið róptist Internationalan). Tað var forkvinnan í altjóða kvinnuráðnum, sum hevði boðið til stevnu. 130 kvinnur komu úr 16 londum. Á fyrsta stevnudegnum vóru luttakararnir m.a. samdir um hetta uppskotið: «Við stuðli frá feløgnum hjá Sosialistunum — hetta vóru bæði fakfeløg og politisk feløg — skipa sosialistisku kvinnurnar í hvørjum landi sær fyrri kvinnudegi, sum í fyrstu syftu skal agitera fyrri valrætti fyrri kvinnur. Hetta krav, valrætturin — skal lýst frá sosialistiskum sjónarmiði og setast í neyvt samband við kvinnuspurningin sum heild. Kvinnudagurin skal vera hildin í øllum tjóðum og fyrireikað væl».

Tær høvdu tá ikki ásett nakran fastan dag og tískil var kvinnudagurin ikki hildin t.d. 8. mars tey

fyrstu 10 árin. Í fyrstuni var tað av størsta týðningi at velja ein sunnudag, orsakað av at kvinnur, sum høvdu lönt arbeiði — og tað høvdu tær flestu í teimum lægri støttunum — høvdu bara fri, sunn dag.

Í 1911 lýsti altjóða kvinnuráðið 19. mars at vera altjóða fundar- og kravgongudag. Dagurin var hildin mangar staðir í Týsklandi og Eysturriki. Í 1912 var dagurin lagdur 12. mai, og var fundur í fleiri høvuðsstøðum henda dag.

Í 1913 fall 2. mars á sunnudag. Og í flestu høvuðsstøðum í Europa vóru fundir hildnir. Russland var við fyrri fyrstu ferð, kvinnurnar skrivaðu greinir í arbeiðarablaðini og ein loynifundur við evninum «kvinnuspurningurin» var hildin í Skt. Petersburg — almennir fundir vóru tá bannaðir. Sambært Alexandru Kollontaj — víðagitin russiskur sosialistur, m.a. ambassadørur í Noregi og Svøríki í 1920'unum — var hesin fundur hildin 8. mars. Politíð hjá tsarinum breyt inn til fundin og handtók fleiri av forkvinnunum og sett tær fastar.

Í 1914 fall 8. mars á sein sunnudag og frá hesum degi varð 8. mars fyrri fyrstu ferð ein og tann sami sum kvinnudagurin. Í Týsklandi vóru stórir fundir hildnir. Í 1915 dundi heimsbardagin. Altjóða Sosialistiska røslan hevði ikki vunnið á stóru royksluni, sum heimsbardagin var. Men í sosialistisku flokkunum vann fram ein vinstraandstøða sum agiteraði fyrri frið. Kvinnurnar í andstöðuni komu við friðarboðum í samband við altjóða kvinnudagin 7. mars.

Í Norðarlondum og í uttanveltaða Svøríki vóru stórfundir henda dag. Í Folkets Hus í Oslo til dømis skipaði kvinnufel-

agið í Arbeiðaraflokkinum fyrri fundi. Røðarar vóru m.a. Kollontaj, sum tá var flýdd úr Russlandi. Hon bað í røðu síni kvinnurnar ala børn síni »tí hatur móti eginkærleikanum og trongskygda tjóðskaparsinninum — al tey at elska frælsi, at virða menniskjuna og bróðurskapin». Hon endaði røðu sína soleiðis: «Leingi livið nýggi sosialistiski heimurin».

Í 1916 hendi ikki so nógv á kvinnudegnum, meðan 1917 var eitt týðingarmikið ár. Í Russlandi vóru veldugir fundir og kravgongur. Sambært Kollontaj hendi hetta í neyvt sambandi við tað, hon rópar «Arbeiðaraflokkurinn 8. mars» (tað var 23. februar eftir gamla almanakkanum). Arbeiðarkvinnurnar fóru út á gøturnar og kravdu «breyð og frið». Hetta var millum annað eitt av tiltøkunum, sum seinni útløystu februarokkultingina í Russlandi.

Frá 1918 fara vit inn í eina broytingartíð í søgini hjá kvinnudegnum. Hetta komst av, at arbeiðararøslan kløvnaði og vóru tað sostatt tveir arbeiðaraflokkar í flestøllum londum: ein sosialdemokratiskur og ein kommunistiskur.

Tá ið triðja kommunistiska Internationalan varð skipað í 1920, høvdu kvinnurnar fingið eitt altjóða kvinnuráð við Clara Zetkin á odda. Nú bar væl til at skipa kvinnudagin og halda hann sum eina fasta traditið.

Í 1922 varð samtykt á øðru altjóða kommunistisku kvinnuráðstevnu í Moskva, at 8. mars skuldi verða fstur dagur hjá kvinnurørsluni. Tað var sendinevndin hjá Bulgaria sum kom við uppskotinum. Tær vóru á, at hetta var dagurin sum russisku kvinnurnar høvdu hildið. Sostatt fyllir 8. mars-dagurin 62 ár í ár.

Í Noregi og í fleiri øðrum londum við, var Arbeiðaraflokkurin verðandi í kommunistisku altjóða fylkingini (Komintern) til november 1923. Í árunum 1921-23 prentaði blaðið hjá norsku sosialdemokratunum greinir og slagorð, sum Clara Zetkin hevði skrivað og frásagnir frá teimum stóru kvinnufundunum, sum vóru ymsastaðni í Europa. Eftir kløvningina skipaðu kvinnurnar í Arbeiðaraflokkinum fyrri 8. mars-haldum í nøkur ár, men altjóða sambandið var slitið fyrri teirra part. Boðini um kvinnudags-hald frá Altjóða Kvinnuráðnum vóru framvegis fylgd av norska kommunistiska flokkinum. Kvinnurnar í flokkinum og húsmóðrafeløgin, sum eisini vóru í hesum flokki frá 1924 og fram, skipaðu fyrri.

Fasistiska óhugnalagið í Týsklandi og Italia og at enda heimsbardagin 1939-45 skúgvaði kvinnudagin til viks og summastaðni varð hann gloymdur. Men

samkomur vóru tó í fangatippum og legum 8. mars í 1945 og (aðrenn alt Europa var frælst) var ein stór kvinnuráðstevna hildin í Albert Hall í London. 2.000 kvinnur frá 20 tjóðum vóru við og ymiskar politiskar áskoðanir vóru umboðaðar. Mangar teirra vónaðu, at forstálsli kundi bróta niður mörk og gamlar byrgingar. Somu vónir settu dám á stovnanina av Demokratiska heimfelagnum fyrri kvinnur, sum aftur fór undir at skipa fyrri 8. mars-traditið.

Men 8. mars kom ikki rættiliga aftur til sín rætt, fyrr enn nýggja kvinnurørslan av álvara fór undir at halda dagin. Í 1973 og fram hevur hann regluliga verið hildin í fleiri londum m.a. USA, Danmark, Noregi og Týsklandi. Ikki er semjan altíð so stór um, hvat innihaldið skal vera á hesum degi. Hetta kemst av, at partar av kvinnurørsluni, sum t.d. eru óheftir av politisku flokkunum hava hug at leggja dentin á, at tað fyrst og fremst eru menn, sum kúga kvinnurnar, meðan kvinnurnar í flokkunum — serliga teimum sosialistisku — leggja dent á, at tað er kapitalistiska samfelagsskipanin, sum fyrst og fremst er orsøkin til kvinnukúganina. Sostatt eru ofta fleiri 8. mars-hald t.d. í Keypmannahavn, har skipað Reyðsokkarnir fyrri fundi, meðan ein røsla samansett av kvinnum frá ymskum fakfeløgum skipa fyrri øðrum tiltaki.

Clara Zetkin: Eg nevndi, at tað var ein kona, sum at Clara Zetkin, sum av fyrstantíð skeyt upp, at ein altjóða kvinnudagur skuldi haldast. Clara Zetkin var fødd í 1857 og livdi til 1933. Hon var týskari og limur í sosialdemokratiska flokkinum

og sat í týska ríkisdegnum frá 1920-33 umboðandi kommunistaflokkin, sum varð stovnaður eftir at sosialdemokratiska røslan kløvnaði í 1918.

Zetkin fekk læraraútbúgving á einum av teimum fyrstu læraraskúlnum fyrri kvinnur í Týsklandi. Skúlin var settur á stovn av borgarligu kvinnurørsluni. Zetkin var bæði ófer at organisera og eisini teoretikari. Hon var yðin fortalari fyrri, at sosialistiska røslan tók sær av bardaganum fyrri frælsi til kvinnur. Hon vildi vera við, at bardagin fyrri frælsi til kvinnur var ein partur av klassastríðnum og gekk til dømis harðliga ímóti teimum, sum vildu banna, at kvinnur arbeiðdu lönt arbeiði. Hon segði, at frælsi fyrri kvinnur fyrst og fremst var ein spurningur um figgarligt frælsi. Tað er avgerðandi fyrri kvinnurnar, at tær eru figgarliga frælsar, hóast lönt arbeiði hjá kvinnum í seinasta enda mest kom kapitalistunum til góðar. Hon legði stóran dent á, at agitera fyrri at arbeiðaraflokkurinn vóru við í bardaganum fyrri at avskaffa kapitalismuna — nógvir mannligir sosialistar hildu annars tá, at klassastríðið bert var fyrri menn — so Zetkin hevði sitt stríð við bæði at fáa mennirnar at fata, at tann kvinnurnar: onki frælsi fyrri allan arbeiðaralassan, og at fáa kvinnurnar aktivar í flokkum og rørsrum og ikki minst at eggja teimum til at gerast limir í fakfeløgum. Zetkin legði nevnliga eisini dent á, at menn og kvinnur skuldu arbeiða saman í bardaganum fyrri frælsi, men visti fullvæl, at tað mangan var fyrri neyðini at kvinnurnar skipaðu seg í serlig feløg, soleiðis at tær her sluppu at seta fram spurningar og krøv, sum serliga snúðu seg um teirra víðurskipti, uttan at mennirnar blandaðu seg uppi.

